

Magyar Köztársaság Szabadkai Főkonzulátus

Magyar Tudományosság Vajdaságban

Pályázat

**A színek erkölcsi és érzelmi hatása Szabadka
közösségfejlesztésében**

Szabadka, 2013

A színek erkölcsi és érzelmi hatása Szabadka közösségfejlesztésében

Munkámban Szabadka közösségfejlesztő épületeinek színhatását vizsgálom a kortársaim és a polgárok érzelmi és erkölcsi személyiség fejlődése szemszögéből. Időbeli kiindulópontom a századforduló, a város teremtődésének korszaka szakirodalom és fénykép dokumentáció alapján. Kérdőíves felmérést¹ végeztem arról, hogy szülővárosom színei – amit bő másfél évszázada sugároz – milyen érzelmi és erkölcsi fejlődési irányt serkent kortársaim és polgártársaim személyiségét illetően a jelenünkben. Generációm a 90-es évektől gyűjti tapasztalatait a világról. Itt bontakozik ki személyiségünk, közösségünk, világképünk. Hogyan van jelen a színtartomány a munkahely, a családi élet, az egyéniségfejlesztő szabadtevékenységek, és az öltözet tekintetében. Kutatásom célja, hogy a színek erkölcsi és érzelmi tartománya alapján a minden nemzetben és korosztályban a közös kreatív tartományokat felleljem, és az önkifejezésnek, a haladó szellemiségnek szabad terét kutathassam. A város közösségformáló intézményeinek, mely érzelmi és erkölcsi tartománya a hangsúlyozott a színek jelképiségével, és vajon ez a gyakorlatban megvalósul-e? Vannak-e Szabadka közösségformáló intézményeinek színtartományából hiányzó színhatások, melyek kihatnak a városlakók teljes értékű érzelmi és erkölcsi személyiségjegyeire? Kutatásom **Johann Wolfgang von Goethe Színtanára**² alapozom.

Az ember erkölcsi és érzelmi³ kiteljesülésében a színek központi szerepet játszanak: „A szín az őseredeti természeti jelenségek sorában oly kiemelkedő helyen áll azáltal, hogy kifejezett változatossággal tölti be a számára kijelölt egyszerű kört, ne csodálkozzunk, ha azt tapasztaljuk, hogy egyénként specifikus, összességében részben harmonikus, részben karakterisztikus, mindig határozott és jelentős, az erkölcsiséget közvetlenül érintő hatással van a személyre.”⁴ Dolgozatomnak fő törekvése, hogy érzelmi és erkölcsi szintézist találjon a fiatalság, a polgárság jövőképében, ezáltal a színek segítségével. Goethe az ember erkölcsi és érzelmi fejlődésében a színek hatását a legmagasabb rendű személyiségfejlesztő szépérzék kategóriába sorolja. **Schiller** esztétika⁵ tanában arra a megállapításra jut, hogy a harmónia megbomlása és a háborúk jelenléte az emberek életében azért van, mert nincsenek mindennap kapcsolatban a szépséggel, a színek összhatásával. A szépséggel való folyamatos érintkezésünk a teljességgel való érintkezést jelenti: a bennünk hordozott szerves, érzelmes kép objektív kivetülése. Az ember alapvető vágya, belső igénye, hogy testi, lelki, szellemi fejlődése során, napi szinten érintkezzen a szépséggel, ami egy belső motiváló erő, hogy alkotóként önmaga, és a közösség tagjaként szépséget teremtsen.

A városteremtők három alapszínének jelképisége, személyiségformáló hatása

Szabadka városteremtői⁶ megfontolva bölcsen tükrözték a heliocentrikus világképet. A Napot maga a Városháza jelképezi a szívdarab teljes színelbontásával teljes képet adva a város polgárainak „állhatosságáról, az összefogásáról, a képzelőerőről, az ügyes kezekről és az épületek gondját viselő szeretetről”.⁷ A Nap hét fő bolygóját Szabadkához vezető hét városkapu⁸ szimbolizálja szinte a hétszínű szívdarabként: szegedi, majsai, bajai, zombori, sándori, halasi, zentai.

¹ A kérdőív a mellékletben szerepel.

² Az 1810-ben megjelent Színtant Goethe élete fő művének tartja: „Századomban a színtan bonyolult tudományában én vagyok az egyetlen, aki tudja az igazat, erre büszke vagyok és ezért sokak fölött állónak érzem magam.”

³ A szín érzelmi-erkölcsi hatása. In: Johann Wolfgang Goethe: Színtan. Genius Kiadó, Budapest, 2010. p.177- 202.

⁴ Johann Wolfgang Goethe: Színtan. Genius Kiadó, Budapest, 2010. p. 177.

⁵ Sík Sándor: Esztétika. Univerzum Kiadó, Szeged, 1990. p. 80- 85.

⁶ Gordana Prčić Vujnović – Viktorija Aladžić – Mirko Grlica: Városteremtők I. II. Gradski muzej. Szabadka. 2008/2006.

⁷ Gordana Prčić Vujnović – Viktorija Aladžić – Mirko Grlica: Városteremtők I. Gradski muzej. Szabadka. 2008. p. 7.

⁸ B. Foky István: A bezdáni ember szabadkai versei. Grafoprodukt, Szabadka, 2012. Buzdító c. vers, p. 7- 10.

Szabadka közösségformáló épületeinek színeit tekintve a hét szivárványszín közül kiemelkedő dominanciával van jelen a sárga, elvétve a zöld, és a vörös. A városteremtők a színhatásokkal megalapozták a polgárok érzelmi és erkölcsi személyiségfejlődés fő irányultságát. A sárgával⁹ a kedélyességet, a világosságot, a derűt, az otthon melegségét és a magasabb rendű célok felé való törekvést. A zölddel¹⁰ a nyíltszívséget, függetlenséget, mely nem tör dominanciára, hanem hagyja a tolerancia kibontakozását, mely egyensúlyt, stabilitást és a harmóniát tartja fenn. A vörössel¹¹ az örök mozgást, fáradhatatlanságot, lendületet.

A Nap, a gabonák, az agyag, a homok színe a sárga

A környék természeti adottságaiból kifolyólag a sárga a város alapszíne. A löszhomok és az agyagos földé. A homok és az agyag a szivárvány színeibe öltöztek a gondos kezek munkája során. A homokszemeket, ha nincs, ami megköti, repül a szélben különböző talajformákat alkot. Bíró Károly a város polgármesterének célja „befogni a homokot”: „Homokból fog épülni a Városháza”.¹² Az agyag pedig a Föld természetes kincseként vízzel társulva formálható, és a Nap szívó erejével kökeménnyé válik: „Az agyag, a kerámia alapanyagának szivárványos játéka a képzelet világának művészi megjelenítéséhez rendkívüli lehetőségeket nyújt”.¹³ Mindkét anyag megformálásához, az emberek belső tüze, akarateroje, szívósága, és mesterei tudás, és a szépérzék bölcsessége kell. Goethe Színtanában a sárga szín szimbolizálja az emberi bölcsességet, azaz amikor a tudás párosul a nemes szépérzékkel. Szabadka házai, polgárainak lakterei e két fő alapanyagforrásból keltek életre. Így lett a városnak a domináns, fő színe a sárga. Mikro- és makrokozmoszban a szabadkaiak lecsalták a Napot az égről. A Nap jelképe a Szabadság téren kör formában és sugarakkal jelölve van. A sárga méltán a szerelem színe, nemcsak a Napé és az agyagé, homoké, hanem **Kosztolányi**é is: „Mostan színes tintákról álmodom. Legszebb a sárga. Sok-sok levelet tintával írnék egy kisleánynak, egy kisleánynak, akit szeretek.”¹⁴ . A Földdel szerelemben élő napfény a borongós őszi estéken és a téli éjszakákon képes megmelengetni az ember szívét - lelkét.

A sárga közösségi épületek – főleg tanintézmények – sora végig kíséri a diákok tanuló éveit. Elemitől kezdődően a felsőfokú tanulmányokig: Kosztolányi Dezső egykori elemi iskolája a Vörös Ökör, ma Ivan Goran Kovačić Általános Iskola; Jovan Jovanović Zmaj Általános Iskola, egykori zárda; Ivan Sarić Iskola, egykori vasúti nyomda; Politechnikai Iskola egykori fiúpolgári; Svetozar Marković Gimnázium; Kosztolányi Dezső Tehetséggondozó Gimnázium, egykori gazda szövetség székháza és a Tanítóképző Egyetem. A tanulmányokat kiegészítő munka folyik három jelentős sárga dominanciájú közösség kovácsoló intézményben: a Városi Könyvtárban, egykori városi kaszinó, a Városi Múzeumban, egykori Minerva nyomda és a egykori Raichle Ferenc palotában, ma a Képzőművészeti Találkozó épületében. Ezek az épületek történelmi kortól függetlenül mindig megőrizték sárga színüket, ami hozzásegítette, hogy sok haladó szellemű egyént képezzen. Szabadka útburkolatában, macskakő formájában a sárga szintén jelen volt.

Az élet megújulása, a fák, és az egyensúly színe, a zöld

⁹ Johann Wolfgang Goethe: Színtan. Genius Kiadó, Budapest, 2010. p. 178-180.

¹⁰ Johann Wolfgang Goethe: Színtan. Genius Kiadó, Budapest, 2010. p. 183.

¹¹ Johann Wolfgang Goethe: Színtan. Genius Kiadó, Budapest, 2010. p. 182.

¹² Boško Krstić: Városháza. A szabadkai csoda. Globus, Szabadka, 1999. p. 15.

Felső Tavankút és Csikéria környékéről kétezes hold homokot adtak el pillanatok alatt, így 1906. március 22-i gyűlésen összegyűlt a Városháza felépítéséhez szükséges pénz.

¹³ Bela Duranci: A vajdasági építészeti szecesszió. Forum Kiadó, 1983. p. 23,49.

¹⁴ Kosztolányi Dezső: Mostan színes tintákról álmodom. <http://www.operencia.com/versek/versek-a-szinekr/172-kosztolanyi-dezs-mostan-szines-tintakrol-almodom#ixzz2gDQPFy5O>

Továbbra is a zenede épülete az egyedüli tartalommal megtöltött közösségi épület, mely zöld színű. A hadsereg otthon évek óta üresen és gazdátlanul áll. **Goethe** a három alapszín viszonylatában a sárgát és a kéket a két véglet színének nevezi, mely között, hogy megtörténjen a feloldódás az élet ritmikus lüktetése közepűtt a zöld szükséges. A zöld szín szimbolikája központosít, összeköti a végleteket, bizalmat árasztó, mérlegelésre serkent, konfliktusokat feloldó egyensúlyt sugall. Erre valóban a zenedében folyó komolyzenei munka a legméltóbb.

Az életöröm, az egészség és a harciasság színe, a vörös

A vörös szín – elvértve fordul elő – hat a város hangulatára, az épületben folyó közösségi tevékenységre. A Városháza közéletében az örökös mozgást, dinamikát, fáradhatatlanságot, lendületet jelképezi, amivel a városatyák és a hivatalnokok üzennek a polgároknak a gyors, lendületes ügyintézés, városvezetés tekintetében. Egykori villamosunk színe is vörös volt. A **vörös** nemzetközi szinten is az egészségügy szimbóluma. Roth bizonyára nem csak nevének jelzésére választotta a vörös színt, hanem az egészségügy szellemiségére is tekintettel volt. A **Vojnić**¹⁵ bérházon a háborús vitézség erejét, jogait, birtoklását szimbolizálja. E három fajta különböző életterület, tevékenység közös nevezője a határozottság, a dinamika és a kitartás. E három fajta tevékenység városunk lüktető forrása.

Goethe Színtana alapján, a három alapszín – a **sárga**, a **kék** és a **zöld**¹⁶ – tekintetében Szabadka színtana hiányosnak mondható. Hiányzik a kék¹⁷ a világot mozgásban tartó örök erő jelenléte. A szivárvány hetes színkálájából szinte teljesen hiányzik a **fehér**, az **ibolya** és a **narancssárga**. Azaz a személyiségfejlődés érzéki és erkölcsi árnyalatából kevésbé motivált a lélek és a világegyetem összhangja (fehér¹⁸), a magas fokú szellemi nyitottság (ibolya¹⁹), az életerő, figyelmesség, jólelkűség, önbizalom (narancssárga²⁰). Ezek közösségformáló épületeink színeinek erkölcsi és érzéki személyiségformáló kisugárzása. Vajon hogyan hatnak jelenünkben polgártársaim és kortársaim személyiségfejlődésére?

Kortársaim színszimbolikája

A személyes színhasználat tényszerűvé teszi, hogy kortársaim és a polgárok erkölcsi és érzéki normatívái mely szabadkai közösségformáló tartammal vannak összhangban. A személyes színhasználatukra ruhaviseletük értelmében 147 ifjút és 75 aktív dolgozót kérdeztem kérdőív alapján. Az ifjak személyes öltözetét 53%-ban a kék, 27%-ban a fehér, 13%-ban a fekete, 6%-ban a piros, 1%-ban a sárga határozza meg.

A középiskolások színe a **kék**, a tudás befogadásáé, az önkifejezési módok keresésé, az elmélkedésé, a célra törekvésé, a békés szemlélődésé, a folyamatos változtatás vágyáé és az igazság kutatásáé. Kortársaim ösztönösen igazolják Goethe kék szín szimbolikáját, mely a város szellemiségének fő hiányossága: a mozgásban tartó örök erő jelenlétének hiányát. Ez az erő az egyetemes haladó, épülő szellemiség záloga, mely a tudás begyűjtését követve a gyakorlati életben kéne, hogy megvalósuljon. A városteremtők magvetésével összhangban száz év alatt a sárga dominanciájú tudást átadó intézmények²¹ méltó módon motiválják a tanuló nemzedékeket, és méltán mondható, hogy Szabadka egyik legerősebb profilja a képzésekben, a tudás tovább adásában mutatkozik meg.

¹⁵ Ifjabb Vojnić Máté bérpalotája, Korzó 1.

¹⁶ Johann Wolfgang Goethe: Színtan. Genius Kiadó, Budapest, 2010. p. 29. „A szín létrehozásához fényre illetve sötétségre van szükségünk. A fény hatására elsőként keletkezik a sárga, a sötétségből elsőként a kék keletkezik. E két szín ha tökéletesen egyensúlyban vannak, egy harmadik színt hoznak létre, melyet zöldnek nevezünk. E három szín az alap.”

¹⁷ Johann Wolfgang Goethe: Színtan. Genius Kiadó, Budapest, 2010. p. 180-181.

¹⁸ Johann Wolfgang Goethe: Színtan. Genius Kiadó, Budapest, 2010. p. 34-38.

¹⁹ Johann Wolfgang Goethe: Színtan. Genius Kiadó, Budapest, 2010. p. 186.

²⁰ Johann Wolfgang Goethe: Színtan. Genius Kiadó, Budapest, 2010. p. 162.

²¹ Lásd a fényképmelléklet sárga épületeit.

Érdekességként megemlíthető, hogy a kérdőív azon kérdésére, hogy Milyen színű épületben folytatnád tanulmányaid (első kérdés), 1%-os különbséggel a sárga mellett a kéket emelték ki. Ez érzelmi és erkölcsi szempontból a folyamatos változást serkenti, hogy a megszokott értékeinkhez tovább kapcsoljuk a legújabb kutatásokat. A jelen generáció a most változásaival összhangban kíván élni. Azt tapasztalom, hogy városunk a tanítás terén igen, de a megvalósítás és alkalmazhatóság terén nem tud lépést tartani a világ fejlődés ütemével, ezért készülünk mi is elmenni, hogy tapasztalhassunk. Vágyunk, hogy gyakorlati tapasztalattal és az újítás szellemiségével visszatérve színezzük, haladóbbá tegyük Szabadka szellemiségét. Tehát a kék és sárga szín egymást építik. A szabadidő eltöltése (ötödik kérdés) kapcsán is ez a páros dominál: „ha kékben érzem jól magam, sárga színhatás között töltődön a legjobban szabadidőmben”.

A kérdőív felmérése alapján a fiatalok személyes színhasználata során jelen lévő 13%-os színártság, azaz fekete²² színdominancia a felnőtt korban 57%-ra nő. Érzelmi és erkölcsi tartalom szerint a fekete az elnyelő, amely semmit sem ad ki magából. A fejlődő képes igazi én rejtve marad bennük. A közösség szempontjából is javasolt az érzelmi nyitás. Javasolom a gyermekekkel való együttlét feloldó örömet, amit a városháza előtti napkör téren élhetnének meg, valamint a szabadmozgásformákat a sugárúton és a zöld szökőkút körül.

Találékonyt igényel a lakosság 80%-os passzív hozzáállásának mozgásba hozása! Jelszó: Életünknek legyünk aktív alkotói!

Színösszegzés alapján kínálgató jövőkép: Töltsük meg tereinket érzelmi és erkölcsi tartalommal!

1990-től, amikor fokozódtak a bármilyen nemzetű családot vándorlásra készítő társadalmi átalakulások, ami a mai napjainkig nem szűnt meg, sőt összetettebbé vált. Ebben a folyamatos értékkereső/értékvesztő időszakban válunk ifjú felnőttekké, válunk értékhordozókká. Hogyan és hol is történhetne meg a sokszínű, soknemzetiségű, tehetséges fiatalok összekovacsolódása? **Széchenyi** századfordulón megfogalmazott meghatározása a közteterekről a máig napig időszerű: „a sétatérnek túl az egészségügyi hasznán–társadalmi jelentősége is lenne. Az erős vezérnek született embert össze kell hozni az örökké elbúvó és magát összezsugorító közlegénnyel. Az ily összesimulásra egy tisztességes sétatér, a hol mindenféle színű (rendű és rangú) ember összejő a legalkalmasabb eszköz.”²³ A mai napig is aktuális a gondolata. Az utcákon és a tereken valósul meg a találkozás és a közös együttlét ereje. Jelenünkben a terek a magányukba burkolózó emberek nyitására, különböző nemzetek, érdekcsoportok, csoportosulások közös érdeklődési köreinek kínál szabad teret.

Városalkotóink önmaguk szépségességét, lelki világképüket építették bele az épületekbe. Jómagam társaimmal együtt a „városteremtőkkel” elmondhatjuk „Szabadkához tartozunk, a részévé váltunk, ez a város és ezek a házak formálták egyéni létünket, utcáit felfedezve saját identitásunkat erősítettük meg.”²⁴ Szabadkának „építészete és iparművészete is van. Olyan törekvés ez, amely a homogén stílust, a művészetek szintézisét akarja megvalósítani”²⁵ Ha a világ elemei között keressük az összefüggéseket, az emberi érzetek alaptartományaiban leljük meg, ami mindannyiunkban közös. Goethe szellemiségében „a világ összefüggéstelen elemek halmazává esik szét, ha nincs meg az a princípium, ami egybefogja a részeket a teljességben.”²⁶ Szólítsuk meg az emberi természet közös

²² Johann Wolfgang Goethe: Szintan. Genius Kiadó, Budapest, 2010. p. 129.

²³ Gombos Zoltán 1974. p.178.

²⁴ Gordana Prčić Vujnović – Viktorija Aladžić – Mirko Grlica: Városteremtők I. Gradski muzej. Szabadka. 2008. p. 8.

²⁵ Bela Duranci: A vajdasági építészeti szecesszió. Forum Kiadó, 1983. p. 10.

²⁶ Johann Wolfgang Goethe: Szintan. Genius Kiadó, Budapest, 2010. p. 14.

érzelmi és erkölcsi alapszemléiségét²⁷, és ezt megismerve megtalálhatjuk a népek és nemzetek közös nevezőjét, mely alapján összekovácsolhatjuk a közös identitást, mely a jövőnk alapképe is.

A kék, a fehér, narancssárga megerősítésre váró jelképsége

Engedjünk teret Goethe három alapszíne közül az alig meglevő kéknek, a szivárvány hetes színei közül a kéken kívül a narancssárgának és az összegző színek a fehérnek. Ezáltal az egyetemes igazságnak és magasabb rendű intelligenciának (**kék**), a fellendülő erőnek és társaságkedvelésnek (**narancssárga**) és az egyetemes egységben (**fehér**) való életminőséghez tartozó érzelmi és erkölcsi tartamok kifejeződésével gazdagodna személyiségünk.

Megvalósítható jövőképként javaslom, hogy a **kék** szökőkutat övezzék a korszerű szakirodalmi és szépirodalmi olvasnivalók, ahol szabadon, kötetlenül el lehet beszélgetni, haladó eszmét cserélni az intézményes tanítás körein kívül. Ennek párjaként a Szabad Egyetem szintézis egyetemmé lehetne bővíteni egy nagy gyakorlati alkotó térrel, ahol kézzel foghatóvá, alkotóelemeire bontható válnának az embert szolgáló tárgyak. A legújabb kutatások, feltalálások részletes bemutatásának, alkalmazhatóságának színhelye volna szakemberek bevonásával.

A **zöld** szökőkút körül naponta 10 és 12 óra között a sétálóknak, az ülő munkát végzőknek negyedórás relaxáló mozgássort kínálna. Nyújtózó és gerincet megmozgató gyakorlatokat, egyszerű koordinációs játékokat (gyerekeknek ugróiskola, hullahopp karikázás ...) hahota jógával fűszerezve. Japánban a kultúra része a zöld tereken a napi testmozgás. A zenedéből sugárzó hang harmónia, mely segíti beteljesülni a szív vágyait, a zöld szökőkút körül az egyensúlyukat veszített főleg fekete és szürke ruházatot viselő polgárok érzelmi világát nyitná.

A **fehér** tér a Szent Teréz Székesegyháza előtt a komolyzene, valamint a képzőművészet terévé válna 17 és 19 óra között. A jelenlévő zenei illetve képzőművészeti tudással rendelkező egyénektől szakmai tanácsot is lehet kérni. Például hétfő a billentyűsök estje, kedden a vonósok, szerdán a húrosok, csütörtökön a fúvósok, pénteken a kórus tagjai, szombaton gyermekek énekei, vasárnap pedig a zenélő családok estjét élvezhetnénk. A dualizmus korában a köztéren álló zenei pavilonok életrekeltek!

A **sárga** dominanciájú tér (a Kosztolányi Dezső Tehetséggyógyító Gimnázium előtti tér) a lelkeség, a bensőséges beszélgetések terévé válna: a zenei aláfestés ideje alatt lélekápoló beszélgetés és tanácsadás folya. A természetben való beszélgetés, gondolatcsere már Szokratész idejében népszerű volt.

A **piros** tér (Raichle park piros hangulat világítása) a kortárs zene, karaoké, saját szerzeményű dalok, szövegek fóruma 19 és 22 óra között: az ifjúság együtt éneklése különböző nyelveken, közösen alkotott új dalszövegek alkotása, megtanulása és bemutatása. Sanzon korszakot idézné, ahol a járókelőknek kottát osztottak és énekszótól volt hangos a tér.

A kutatásom összegzéseként elmondható, hogy a sárga szín a személyiség magasabb rendű célok felé törését rendületlenül inspirálja. Többségük azonban a szülővárosán kívül érvényesítette a gyakorlati tudáskincsét. A színek is vallanak e tényről, hogy a városnak a megtartó ereje hiányos. Ebben kéne erősödni. Az intézményes kereteken túl a többrétegű önkifejezési formák (piros) megélésének adjunk teret, ami az elvárt teljesítményen túli folyamatos alkotókedvet bontakoztatná ki. Így fokozódna a gyakorlati alkotó teremtőerő (kék). A kék és a sárga egyensúlya megteremtene az érdeknélküli, feltétel nélküli szeretet (zöld) bölcsőjét, ami a komolyzenében tenne hallhatóvá és megszületne bennünk a az egyetemes, minden korlátok, csoportok feletti egység, a belső lelki béke (fehér).

²⁷ Johann Wolfgang Goethe: Szintan. Genius Kiadó, Budapest, 2010. p. 13.

MELLÉKLET 1

Irodalom jegyzék

1. Aladžić Viktorija 2001. Nastanak i razvoj najamnih kuća u Subotici tokom XIX i početkom XX veka. Beograd. (Magistarska teza, Arhitektonski fakultet Univerziteta u Beogradu)
2. Bela Duranci: A vajdasági építészeti szecesszió. Forum Kiadó, 1983.
3. B. Foky István: A bezdáni ember szabadkai versei. Grafoprodukt, Szabadka, 2012.
4. Boško Krstić: Városháza. A szabadkai csoda. Globus, Szabadka, 1999.
5. Charles Klotsche: Színterápia, a színek titka, a rezgések gyógyító ereje. Pythia Könyvkiadó, 1992.
6. Dömötör Gábor: A holdleány álma. Építészet és Műemlékvédelem. Életjel Kiadó, 2011.
7. Johann Wolfgang Goethe: Színtan. Genius Kiadó, Budapest, 2010.
8. Gajdos Tibor: Szabadka képzőművészete. Életjel, 1995.
9. GordanaPrčić Vujnović – Viktorija Aladžić – Mirko Grlica: Városteremtők I. , Szabadkai lakóépületek barokktól modernizmusig, Szabadka 2006. Gradski muzej
10. GordanaPrčić Vujnović – Viktorija Aladžić – Mirko Grlica: Városteremtők II. , Szabadkai lakóépületek barokktól modernizmusig, Szabadka 2008. Gradski muzej
11. Hans Biedermann: Szimbólum- lexikon. Corvina Kiadó, 1989.
12. Hegel, Georg Wilhelm Friedrich: Esztétika. Gondolat, Budapest, 1974.
13. Kata Martinović Cvijin: Subotički Opus Ferenc J. Rajhla, Izdavačka odeljenje časopisa Rukovet, Subotica, 1985.
14. Lilian Verner- Bonds: Színgyógyászat. Szukits Könyvkiadó, 2009.
15. Magyar László: Szabadka képes történelme. Íróközösség, Szabadka, 2004.
16. MirkoGrlica: Vojnici od Bajše – Plemička priča. Subotica 2003. Kiadó nélkül
17. Nyíri Tamás: A filozófiai gondolkodás fejlődése. Szent István Társulat az Apostoli Szentszék Könyvkiadója, Budapest, 1991.
18. Pál József – Újvári Edit: Szimbólumtár, Jelképek, motívumok, témák az egyetemes és a magyar kultúrájából. Balassi Kiadó, 2001.
19. Sík Sándor: Esztétika. Univerzum Kiadó, Szeged, 1990.
20. Szerk. Zoran Radovanov: Szabadka egykor és most. Tv Studio,, Bečkerek” NoviSad. 2009.

MELLÉKLET 2

Adatközlők

Basch István

Szabadka, 2013. 09. 17.

A fiatalok közkedvelt kávézójáról **Basch István** fényképészművész elmondta, hogy a 400 négyzetméteres sárga épület 1887-ben épült, fűzfák vették körül. Az épület keletkezésének érdekessége, hogy **Fenyvesi** doktor díjmentesen kigyógyította egy szabadkai téglagyáros feleségét. A férj hálából azt mondta, hogy vigyen el annyi téglát, amennyi lakópalotájának felépítéséhez kell. Az épület igen reprezentatív helyen van, és „gondozatlanságának” köszönhetően maradt meg Szabadka második önálló²⁸ épületeként (a ház körvonala nem érintkezik egyetlen más épülettel sem). Ilyen állapotában túlélte az első, második világháborút, a kommunizmus időszakát. A tulajdonos megtartotta máig is ezt a taktikát és a ház 1/3 része, melyben magán lakása van továbbra is kívülről a gondozatlanság álcájába rejtőzik. Jelenünkben az épület iránt a horvát és a magyar követség is érdeklődött. A jelenlegi Galleria Hotel tulajdonosa Walter úr a szálló helyének nézte ki, csak úgy ítélte meg, hogy a bontás túl költséges volna, hiszen csak robbantással rombolható le. Az épületet **Mačković Titus** tervezte, **Raichle Ferenc** homlokzatkészével.

²⁸ A másik önálló épületegyüttes a Korzó végén jobb oldalon a Jadrannal szemben található.

Molnár Megyeri Pál

Szabadka, 2013. 09. 22.

Molnár Megyeri Pál fényképész a **Roznofszy József** zöld színű bérpalota lakója megküzdött a bérház eredetiségének fenntartásáért. A palotát szegélyező vörös márványt ugyan eltulajdonították, pirosra festett mosott kővel cserélték fel. Nem hagyta, hogy a gázbevezetés során a sárga macskakövet beton burkolattal felváltsák, valamint, hogy a kutat leszereljék és emésztőgödörre alakítsák. A ház dísziből is megmentette és felrakatta a megmaradt aranyszínű díszítést, amit ezüstözöttel kívántak felváltani. Az eredeti dísz fújott üvegből készült, és a mostani felújításnál, mint a mellékelt ábra is mutatja műanyaggal váltották fel. Tehát itt is elcsaltak az eredeti értékből. Fényképészként követi Szabadka épületeinek forma és színváltozásait. Fénykép dokumentációja alapján, melyet az évek során rögzített ritkán kapta lencsevégre, a zöld színt közösségi épületeken.

Medžit Kurdali

Szabadka, 2013. 09. 22.

Medžit Kurdali cukrász, a vörös ház lakója 1965-ben költözött Szabadkára és rögtön történelme felől tájékozódott. Azóta is minden érdeklődőnek felhívja a figyelmét a **Róth Ármin** Vörös háza történetére, és az előtte Szabadka 111 méteres tengerszint feletti magasságát jelző fémoszlopra. A polgárok, akik ismerik az értékeket védik is a csorbításoktól. Ahogy **Basch úr** többszörösen harcolt a lebontás ellen, **Kurdali** is folyamatosan megvédi az ócskavas gyűjtőktől.²⁹ Felhívta a figyelmünket, hogy Szabadkának két vörös épülete van, a városháza és a tulajdonos nevére elnevezett Roth bérpalota. Én is megosztottam vele megfigyelésem, hogy az újabb felújítási munkák során, a Korzó elején lévő **Vojnić** bérpalota utcai része is vörös színű. Érdekességként megosztotta velem, hogy **Róth** két palotát épített két lányának (ma Városi Múzeum, és a valamikori Putnik a Korzón), és egy kisebb bérházat szeretőjének a Városi Könyvtár mögött.

²⁹ Medžit Kurdali cukrász a Rot palota lakója napi szinten kíséri ezekben a jelző oszlopoknak a sorsát. Az összeset fel tudta sorolni, megnevezte a nem engedélyezett lebontásuk dátumát. Jelenleg kettő jelzőoszlop maradt meg: a kiserdőben, és a cukrászdája előtt.

21.

MELLÉKLET 3

Képdokumentáció

Sárga dominanciájú épületek

Szabadka, Ivan Goran Kovačić Általános Iskola

2013. 09. 22.

Szabadka, Svetozar Marković Gimnázium

2012. 09. 22.

Szabadka, Svetozar Marković Gimnázium

2012. 09. 22.

Szabadka, Kosztolányi Dezső Tehetséggondozó Gimnázium

2013. 09. 22.

Szabadka, Ivan Sarić Iskola

2013. 09. 22.

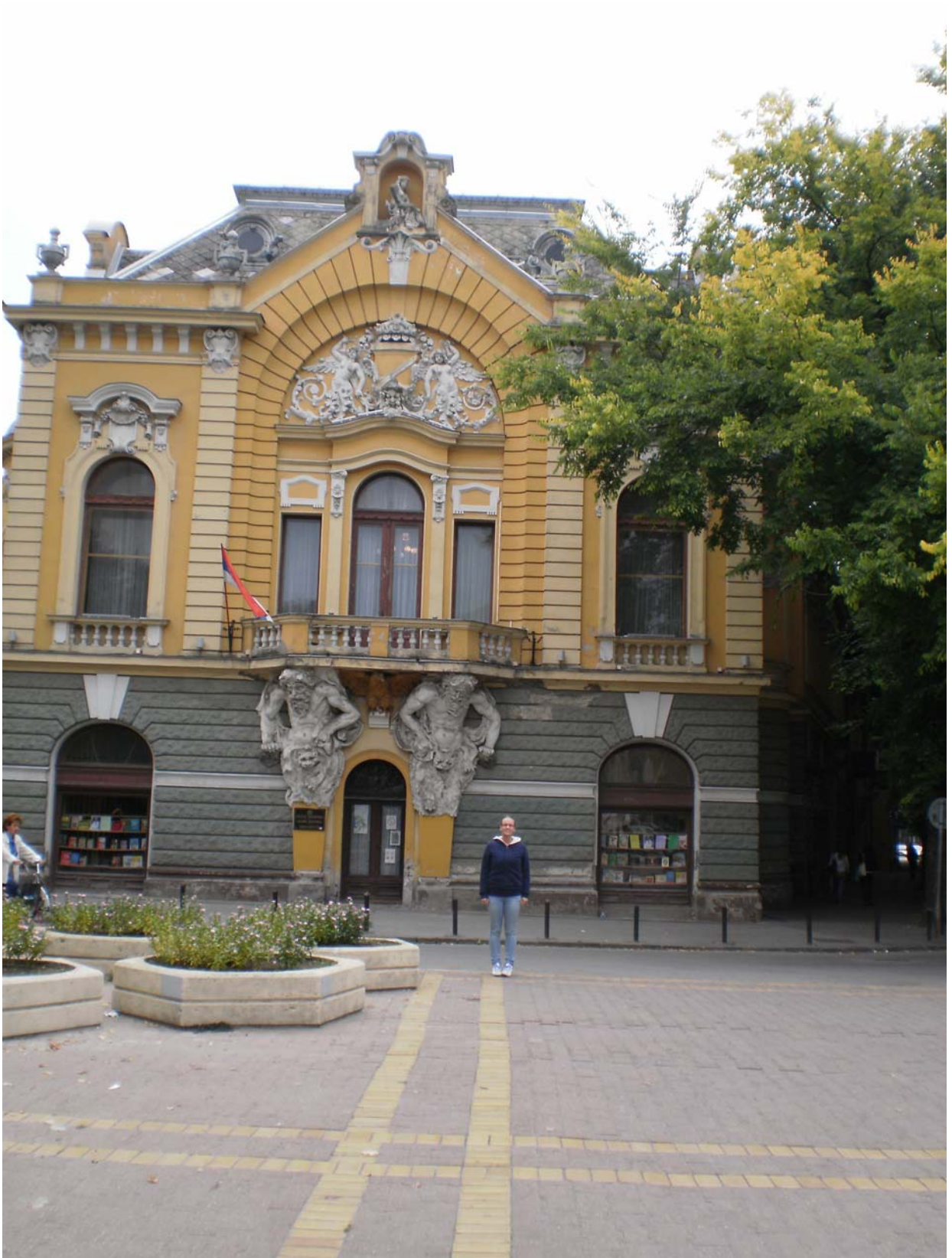
Szabadka, Püspöki Palota

2013. 09. 22.

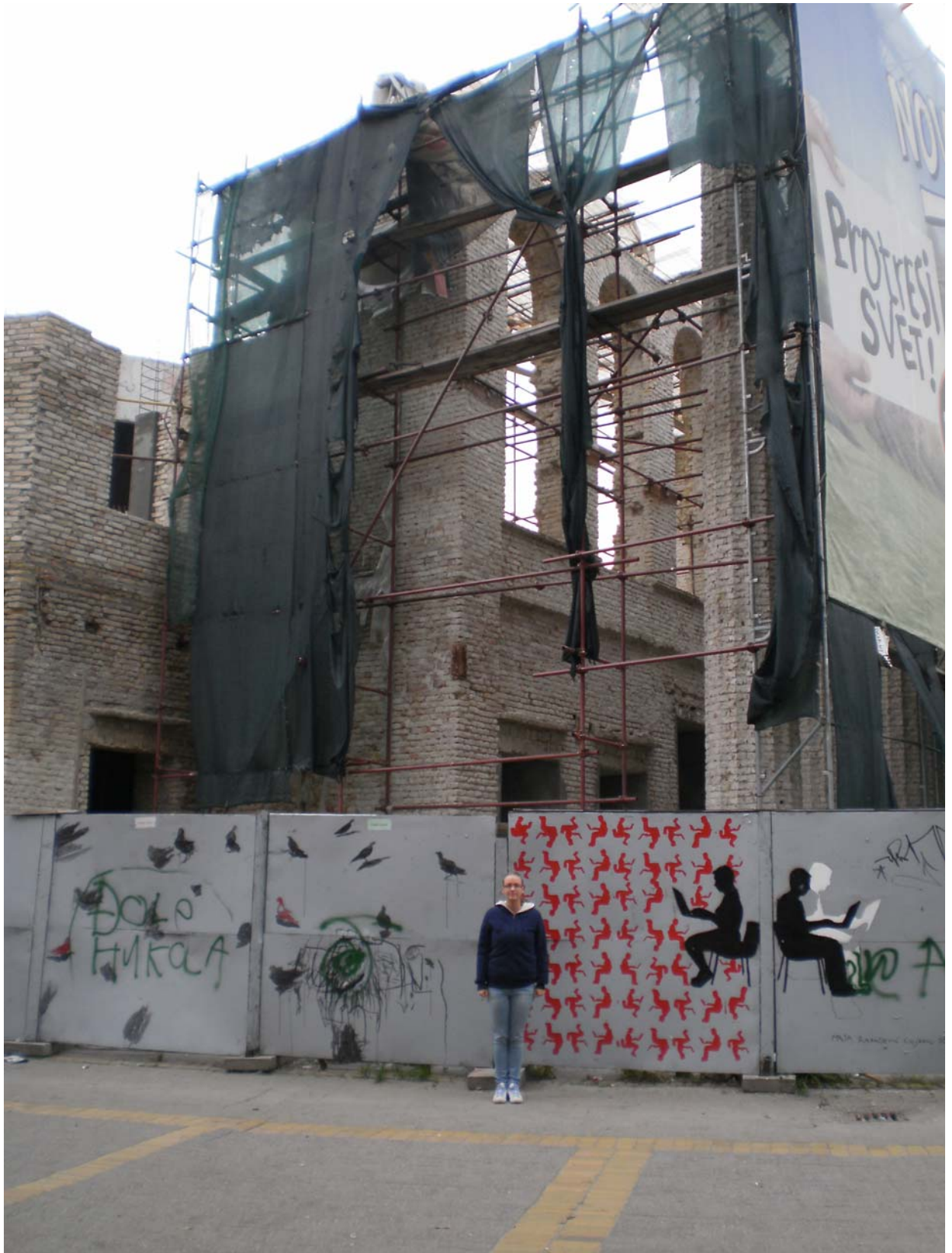
Szabadka, Tanítóképző Egyetem

2013. 09. 22.

Szabadka, Városi Könyvtár

2013. 09. 23.

Szabadka, Népszínház

2012. 09. 23.

Szabadka, Raichle Ferenc Palota

2013. 09. 17.

Zöld dominanciájú épületek

Szabadka, Magyar Imre bérpalotája, mai Zenede

2013. 09. 22.

Szabadka, Roznófszky József bérpalotája

2013. 09. 22.

Piros dominanciájú épületek

Szabadka, Róth Ármin Piros háza

2013. 09. 22.

Szabadka, Városháza

2013. 09. 22.

MELLÉKLET 4

Kérdőív

1. Szabadkai viszonylatban milyen színű épületben folytatnád **tanulmányaidat** legszívesebben, illetve **munkahelyedül** melyiket választanád?
 - a. Sárga (pl. Kosztolányi Dezső Tehetséggondozó Gimnázium és Svetozar Marković Gimnázium, Tanítóképző Egyetem, Városi Könyvtár)
 - b. Zöld (pl. Zene iskola)
 - c. Piros (pl. Korzó elején lévő bérház, Városháza)
 - d. Szürke panelház
 - e. Egyéb: _____

2. Szabadkai viszonylatban a **családi életet** milyen épület színekörnyezetben élnéd?
 - a. Fehér
 - b. Piros
 - c. Narancs
 - d. Sárga
 - e. Zöld
 - f. Kék
 - g. Ibolya
 - h. Fekete
 - i. Egyéb: _____

3. Szabadkai viszonylatban iskolán kívüli **egyéniség fejlesztő** tevékenységeket (mozgásművészet, festés, zene, sporttevékenység...) milyen színű épületben élveznéd?
 - a. Fehér
 - b. Piros
 - c. Narancs
 - d. Sárga
 - e. Zöld
 - f. Kék
 - g. Ibolya
 - h. Fekete
 - i. Egyéb: _____

4. **Öltözetedben** melyik szín dominál?
 - a. Évszak és időjárás függetlenül: _____
 - b. Tavasszal: _____
 - c. Nyáron: _____
 - d. Ősszel: _____
 - e. Télen: _____

5. Szabadkai viszonylatban melyik a **legdiákosabb tér**? Hol érzed magad legjobban?

- a. Nagy templom előtti tér (fehér)
- b. Kosztolányi Dezső gimnázium előtti tér (sárga környezetű épületek)
- c. Zöld szökőkút körül
- d. Kék szökőkút körül
- e. Lenin park- piros hangulatvilágítás (mai Raichl park a vasútállomás előtt)
- f. Városháza előtti tér (Car Jovan Nenad - szobor)
- g. Panelházak közötti tér- Sugár út (szürke épület szín dominancia)